

„ЗАСТАВА“ излази три-
пут у недељи: средом,
петком и недељом.
Цена је на годину 12 фор.
на по године 6 фор. на чет-
врт године 3 фор. аустр.
вредн. за Аустрију, а за
Србију на годину 120 гр.
на по год. 60, а на чет-
врт године 30 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по ко-
личини прета, које из гар-
монта заузимају, и за сваку
прету плаћа се за први пут
7, за сваки даљи пут 5 н.
Осим тога за жиг увек по
30 н. Доноси се шаљу у
редништу а предлата ад-
министрацији „ЗАСТАВЕ“
у Нови Сад.

БРОЈ 51.

У Новом Саду, у петак 2. јуна 1867.

ГОДИНА II.

Нови Сад 1. јуна.

Покушај Березовског у Паризу противу живота ца-
ра Александра II., осмелио је приврженике француско-
руско-пруског савеза, да и у тако грозном злочинству,
као што је тај покушај, налазе подређења за своје
наде. Покушај тај, по њима, само ће припомоћи, да се
уклони и последња пречага која је делила Францу-
ску од споменутих сила. А та пречага била би у „фран-
цуским симпатијама за Пољску.“ Један Пољак пуцао
је на руског цара, као госта Наполеона III.: може ли,
дакле, овај последњи још и после таког догађаја тра-
жити од Русије, да ова призна Пољској право на самоста-
лан народни живот, као цену за приступање Францу-
ске савезу руско-пруском? Тако се питају речени при-
врженици, и одговарају, да је злочинство Березовског
заушло француска уста која су говорила за слободу
Пољака, и да сад неостаје ништа друго, него да се
руком о руку удари, и уговор савеза подпише.

Није нужно питати, шта је могло навести Бере-
зовског, да покуша злочинство које је паметно; до-
ста је имати уверење, да за праведну и поштењу цел
и праведна и поштена средства требају, па да се осуди
злочини покушај. Али правда, која осуђује Березов-
ског, та иста правда ограђује и народну ствар Пољске
противу сваког личног злочинства. По правди, сваком
човеку припада власт од себе самог, и нико нема права
располагати са животом другог човека; отуд проклет-
ство над покушајем противу живота туђег, отуд осу-
ђивање над неделом Березовског, управљеним противу
личности цара Александра. Ко није властан распола-
гати са животом другог, може ли располагати судбом
целог народа? И кад народ представља право човека
да је властан од себе, и право друштва да обштом во-
љом своју судбу решава: онда би била сама неправда,
ако би се из личне кривице Березовског изводила за-
кључења противу обште ствари Пољске; као што би и
с друге стране, само неправда могла одобрити, да Бе-
резовски „спасаво отачину,“ кад диже крвничку руку
противу личности царева.

Петреба се вратити о данашњим одношајима „е-
вропских сила.“ Што те силе једну од друге дели,
није то питање о народном праву Пољске, већ је то
њихова сопствена саревњивост, подстицана незаживом
грамзависти за ширењем о туђем трошку. А што би
тако саревњиве силе једну другој приближити могло,
није то гушање од крвничког покушаја противу ту-
ђег живота, већ је то једнакост страсти за гњечењем
слабијега, и једнакост интереса који оне налазе у све-
му што води задовољењу те страсти. Кад то неби било
тако: онда би заступници мисли о француско-руско-
пруском савезу у гнусности атентата једног човека про-
тиву другог, видели као у огледалу и гнусност атен-
тата „силних“ противу слабијих, атентата деспота и
освојача противу народа и целог човештва; и тада би
они увидели, да се за слободу народа има говорити
на сва људска уста, а не да умукне и последњи глас-
ак о тој слободи. И даље, кад би „велике силе“ хте-
ле, да искрено припомогну решењу питања о народном
праву, онда би се и онда оне сложиле противу вар-
варског зулума и тираније од чега страдају голци
милиони људи на Истоку Европе, а неби тако немар-
но гледале, да се и последња кап хришћанске крви
до јуче у Пријој Гори и Херцеговини, и данас у Кан-
дији и суседним грчким областима и Бугарској оча-
јано пролива, у усамљеној борби против непријатеља
европске и обште слободе.

„Московске Вједомости“ од 24 маја доносе про-
странји извештај о части датој у Москви, 21 маја,
Славенима који су руски гости. Међу беседама, које
су се о тој части чуле, нарочиту пажњу заслужују речи
Чеха Ригера, управљене противу неистинитости изве-
стеју Руса и Пољака. Међу осталим, Ригер је помо-
нуо славенску браћу на дух хришћанске узajимности
који је изражен у светим делима Кирила и Метода;
затим се позвао на речи Аксова, који је пре неколико
дана доказивао, да је Русија Богом позвана на оста-
рење славенског братства у духу слободе,
и потврдио је (Ригер), да је такво братство у души и
свима Славенима изван Русије. Ту је наш брат из
Ческе изразио и ону дубоку тугу, коју осећа свако
право славенско срце, на поглед реке од крви која раз-
дваја Русију од Пољске. „Узајимна љубав Славена, све-
славенско братство било би пушта реч, ако би се једно
славенско племе над свима другима узносити хтело;
истинске љубави братске међу нама, може бити само

онда, ако сваки признаје и поштује у другоме равно-
правног брата свог.“ тако говораше Ригер. Са погле-
дом на Пољску, рекао је он даље: „Срца двају на-
рода славенских испуњена су непријатељством, и до-
кле год буде трајало то непријатељство, докле један
славенски народ буде налазио се за завесом наше све-
славенске беседе, докле један славенски народ буде
ишао противу других, из страха за свој обстанак: докле
неће бити слоге међу нама ни успеха у нашој на-
родној друштвености. Да напоменем само једно из исто-
рије Нека су племена полабских Славена заузима-
ла половину Ђерманије; она су живила несложно и борила
су се једно противу другог. У тим бојевима призивала
су она суседне Немце, непријатеље своје, у помоћ про-
тиву браће Славена, и тако су једно друго обарали,
докле најпосле нису сви попадали пред господарским
тућином. Куда би тим путем отишло Славенство наше?
Како би у таком крвењу браће међу собом, испунио
свој велики позив на пољу цивилизације и човечанства
велики народ славенски, народ који заузима половину
Европе? Ваља нам ићи другим путем, а не путем по-
гибелни, на ком су заблудили и пропали Славени по-
лабски.“ Изјављујући наду, да ће доћи час за оста-
рење братске љубави, брат Чех прикличе брата Руса,
да овај у том часу рекне Пољаку — „побеђеноме брату:“
„укротисам те, сасвим си у мојим рукама, и ја могу
чинити од тебе шта ми је воља. Али ја хоћу правду,
хоћу да братски поступах с тобом: хоћу да ти по-
дарим твоје право и твој живот.“ „Ја верујем, рекао
је најпосле Ригер, да ће Пољаци, сазнавајући истин-
ска права своја, признати и у чему су учинили кривду
Русима. И кад дође то време, кад Пољаци признаду
искрено и у подпуности руска права, особито права
Мале Русије: онда је ред на вас. Онда ви, као побе-
дитељи, као најсилнији докажете, да нисте желели ли-
шити их народности, да сте и ви готови указати им
братску љубав.“

На два дана пре те Ригерове беседе „Московске
Вједомости“ проматрале су у својој уводној чланку
стање и положај Аустрије, и изјавиле су, да се напре-
дак цивилизације може оснивати једино на спољашњој
независности и унутрашњој слободи народа који живе у
Аустрији као и у Турској, и на међусобном савезу тако
слободних и независних народа, а никако на „ду-
ализму“ и „федерацији“ измишљенима под господарством
трећег. Нека би дух народне слободе и независно-
сти проницавао и одношаје Русије спрам осталих Сла-
вена, па онда и ми велимо, да ће скоро доћи време,
кад ће се остварити права братска љубав међу свима
Славенима, те ће се и она небратска провала између
Пољака и Руса једном за свагда поравнати.

Новије вести из Бугарске, саопштене преко Бу-
курешта, предсказују, да ће се скоро народ бугарски
листом дићи на оружје противу господарства турског.
Један млади Бугарин, који се у Москви учи, увео је
реч приликом споменуте части славенске, да би запи-
тао браћу Русе: хоће ли, тако моћни и богати као
што су, пружити руку помоћи страдајућему бугар-
ском народу? Одговор је био: „да, да, ми јему
поможемо!“ Ми рачунамо поуздано на испуњење тих
речи, и радујемо се унапред братској помоћи, коју не-
моћна Бугарска од моћне Русије очекује.

ИЗВЕШТАЈ О ЖУП. РЕСТАУРАЦИЈИ У СОМБОРУ.

I.

У броју 48. „Заставе“ јављен је у кратко гла-
вни резултат жуписке рестаурације у Сомбору.
За даљи извештај засад места имали нисмо. Рестау-
рација је ова занимљива била и по узлози коју су
Срби у њој имали, и по другим околностима, које
ће се из тегаја њеног видети. Србима особито може
за науку служити.

Велики жупан био је за 22. мај инсталацију и
кандидациону конференцију, за 23. мај рестаурацију
заказао. Један одбор Србаља заказао је био конфе-
ренцију ербски жупанијски повереника за недељу,
21. маја, у Сомбору. Срби су се испунили до стотине;
осим тога саушалачке публике било је пуно. Срби
изберу за председника г. Свет. Милетића, за по-
частиог сунпредседника г. намесника Ђорђевића, за
развођу дра Павла Ивановића из Баје. Председник
разложи задатак ербске конференције, представи по-
требу, да се Срби као народна компактна странка
конституирају, и да као така своју позицију међу

двема другим мађарским странкама заузму, од кој-
еу једна Ант. Пала, а друга Салмашину за I. под-
жупана хтеде. Пре свега се закључи солидарност
међу Србима, т. ј. да сви, који у конференцији уче-
ствују, заједно држе, и да се тога ради мањина има
већини приљубити. Затим председник представи, да је
задатак Србаља, не само учествовати у рестаурацији,
него, као што је оно и у Бечкереку било, најави-
ти своје жеље и захтевања у обзир народности и је-
зика ербског, и то како у обште, тако и према овој
жупанији, и отвори расправу о томе, кад да се ова
јава учини. По дужој расправи већином би ре-
шено, да се ова јава после рестаурације учини,
и то из два поглавита узрока, једно, да се вел. жу-
пану посао рестаурације не отешча, друго, да се
не отешча свеза с једном од осталих двеју партаја
на цел рестаурације, и да се оној страни, уз коју
Срби не буду, не даде средство агитације противу
оне мађ. странке, с којом Срби буду били; најпо-
сле се и то навађало, да главна скупштина пре кон-
ституирања, т. ј. пре рестаурације магистрата не
би надлежна била, ма каква решења, па ни у обзи-
ру народности и језика доносити. Повеле се реч о
томе, с којом мађ. странком да Срби ради рестау-
рације у свезу ступе, јер као 1861 год. тако је и
сад изгледа било, да ће Срби превагу дати. Позна-
то је, да су Срби 1861. год. држали уз Палову стран-
ку, једно што је она за слободоумну важила, а дру-
го што је била опозиција Рудићу, што је и Србима
у рачун ишло. Од оно, доба много се којешта из-
менило. Прво и прво, неки Срби пребациваше Палу и
његовој странки, да није своју реч спрам Србаља
одржала, оставивши Србе Рудићу на вољу, и нехо-
тећи за народност и језик ербски ништа знати; дру-
го неке колове од те странке владаше се при ра-
мирици о имену „Рац“ у Сомбору ружно, налазећи
назив „Рац“ сасвим у реду; најпосле, и они се по-
јављиваше као опозиција вел. жупану, и то не само
као такоме, него и као Србину. Салмашина је стран-
ка за такву важила, која је вел. жупану ближа. Било
је осим тога и лични обзира. Вел. жупан и већи део
Србаља хтео је г. Т. Атанацковића за другог под-
жупана, који се само са Салмашиним странком про-
извести могао, почем је друга странка П. Заку хте-
ла. По свему томе било је предвидити, којој ће се
странки Срби придружити. Било ји је, који су (Ша-
дин) предлагали, да се Срби са обе странке у по-
годбу упусте, па с којом боље услове добију; ова
је очевидно била за Палу, и Заку, но није имала ма-
ха, јавно на среду изићи; велика је већина дакле
сагласила се у том, да се са Паловом странком ни
у што не упушта, но са странком Салмашина, тим
више, што Палова странка ни тражила није свезу са
Србима, а Салмашини бијаше послао програм свој, и
то на ерб. језику, који је прота Брањковић у кон-
ференцију довео, и прочитати дао. Програм није био
особито значајан; једно је да му странка изриче, да
би частнике бирала по способности и поштењу, без
обзира на партајне боје, и да Србима другог под-
жупана и петину частника, саразмерно броју ста-
новништва, ујамчава. Речи се с том странком у
даљи договор ступити, и ближа изјаснења искати,
наиме тражити: прво, да од Србаља они буду, које
Срби означае; друго, да кандидација ербски места бу-
де чиста, т. ј. само од Србаља; треће, да се петина
у свима најмањим заједницама спроведе. На ту цел буде
изаслана депутација једна, која би се са Салмашин-
ном странком у договор ставила. Салмашина је стран-
ка баш у то доба имала своју конференцију одпо-
чети. Салмашин прими услове, и саопшти ји својој
конференцији, која из своје средине депутацију у
ербску конференцију пошље.

Ту бијаше дуже дебате. Један део мађ. депу-
тације говораше, да су примљени ербски услови,
други да нису посве, наиме што се чистине канди-
дације тиче. Мађ. депутација позва најпосле Србе,
да дођу у њипу конференцију, па да се тамо сврши.
И тако она напред оде; Срби договоривши се, да од
својих услова неодустану, оду за њима у конферен-
цију Салмашине странке. Срби буду с ускликом до-
чекани. Салмашина странка прими услове ербске, и
на том тај дан прође.

Сутра дан бијаше главна скупштина ради ин-
сталације. Најпре се ишло у цркве, њову, па нашу.
По повратку прочита се декрет наименовања, вел.

жунапа: неки инсталације. Антуновић, каноник из Калоча, и изасланик архиепископа, заједно вел. жунапа; затим је вел. жунап држао беседу мађарски, а канон. Антуновић одговорио га такође мађарски. По том се отворила дебата о неким предпоставкама, да ли су и канцелисте чланови скупштине са правом гласа; који су изборни чланови, а које вел. жунап именује; какво је право вел. жунапа при кандидацији. Реши се, да канцелисте немају гласа; да вел. жунап нема право наименовања као до 1848. год. Безусловно право кандидације бранише г. Брановачки, Милутиновић, посланици, септемвр Карло Сумић, који су из Пеште на рестаурацију дошли, и још неки; напротив говорашу Ант. Пал. Милетић у оном смислу, као што је то и на уг. сабору говорно, помишљајући и на то, да данас сутра може у ербеку (Срем) или другу славенску жупанију Мађар или Мађарон доћи, па да нам онда не само по начелу, него и по рачуну неби право било, да вел. жунап неа безусловно право кандидације, т. ј. тако, где би конференција, и то од себе сазивану само са слушањем, али не и глас њен уважити имао. Причитања мн. наредба говори истину о безусловној кандидацији вел. жунапа, али је сабор закључио, да вел. жунап кандидује са споразумењем дотичне конференције, које се споразумење не да другачије разјаснити, него да свака странка има право свог кандидата уврстити, а вел. жунап свога, па кога главна скупштина избере. Ствар је остала нерешена.

По подне је био ручак, сјајан, са многобројним гостима; после ручка око 6 сати конференција за конференцијом. Ова би конференција требала особеног извештаја, по почет избор није по кој пелао, губио би извештај своју вредност; на једно место трпано је и по десет кандидата. Вел. жунап је у право бележио само, шта је ко рекао, али није праву прату кандидацију, с којом би сутра дан на среду изишао. Видило се, да је себи безусловно право кандидације задржао.

23. маја почне се рестаурација; по и ту је двоје пре одило; прво честитање калочком архиепископу Хајчаду, који је онај дан инсталацију држао; ту је Милетић приметио, да он свој глас тој честитки не може придружити, осим други узрока и зато, да се не може рећи, да је честитка једногласна. Затим адвокат Мартончи, који је управо глава Палове странке, отвори дебату о томе, да ли посланици на уг. сабору може ва жуп. чланови изабран бити, он предлагаше, да се посланици од избора искључе. У том су питању многи дуго и по више пута говорили: канон. Антуновић, Милетић, Брановачки, Сучић, Милутиновић, Бенде, Сава Ђорђевић, Мате Антуновић итд. И сам гачић питања дао је повода другој дебати; Мартончи хтеде да се пита: може ли посланик бити изабран за чланови? Милетић порицаше главној скупштини глас, да ограничи право избора, навађаше, да већина може већ с тим посланика искључити, што га неће бирати, али да мањину не може својим закључењем у напред везати; стави се питање, да ли чланови може бити посланик? И већина изјави, да не може, што ипак важност закључења не би имати могло, да је при избору већина и другачије испала. Ишло се на закључење Мил. Димитријевића.

Затим прогласи вел. жунап кандидацију првог поджунапа, и то само двојицу, Ант. Пала и Салмашки Фр.

Исход је познат. Пал је добио 340 гласова, Салмашки 287; разлика је у 53 гласа, или управо у 27 гласова, јер толико је још требало, да друга странка надјача. Оволико је гласова само с тим изгубљењем, што је гласање тајно, са куглицама било. Било је једно 50—60 чланови од г. 1861., који су које у служби, које изван службе били, и који су право гласа имали и вршили га; од ових је само неколицина била, која је отворено Палов знак носила; од осталих би већи део јавно гласао за странку, уз коју је вел. жунап, да и неспомињемо обштинске бележнице. Јавно је гласање могло и зато наређено бити, што га је и Палова странка испочетка, можда маневра ради, желела, јер завета је услед тога код неких тајни саветника мисао завладала, да се у интересу Салмашкине странке тајно гласа.

Од Србаља је 118 на Салмашкију, а 10 на Пала гласало; међу овима су: П. Зава, Арон Нићин, Данило Стратимировић, три Паланчана, од који Тира Стојановић, један из Куле, један из Бајше и још неки. Ови исеу ни у конференцији ербеку били; међутим замерио је онима, који су позиве ризаслали, да П. Заки и синовицама његовим исеу позив послали, кад се свима осталима послао.

Затим прогласи вел. жунап кандидацију за друго поджунапство — по о томе на даље.

Пови Сад, 31. маја. У Новом Саду провео се дан крунисања тим, да је магистрат у једну и другу цркву, и то најпре у православну ишао. Осветљење вароши било је сваком на вољу остављено. Немци су у грађ. срећности част држали, где су и два Србина учествовала; телеграфисали су нареду остали и у Реку,

изражујући јој симпатије своје. Ту су напијали и Флау, бившем пров. град. начелнику у Суботици, у здравље, као будућем градоначелнику, што је он и примио, ма да је одпре у седници представништва и у неком листу изјаснио се, да се није за то тражио, као да се незна за његова писма, која се на то односе.

— Из Пеште нам пишу, да питање о народностима још ни у ужем одбору свршено није. На гатање неки људи можемо јавити, да је у ербеко-романској конференцији још онда, кад се о заједничком операту саветовало, великом већином гласова закључено, да се не тражи, да у крунидбену диплому точка о народностима дође, и то из тога разлога, што се у дипломи спомињу основни закони државни, и што ће се под њима разумевати и основни закон о народности и језику разни народа. И по томе нити је каква болест нити одсуство криво, што приликом уговарања крунидбене дипломе о томе на сабору спомена није било.

ДОПИСИ.

О. У Пешти, 26. маја. — Ко је желео да се нагледа „сјајности и параде“ тај је похитио опаме у Пешту, да буде сведок крунисања краља и краљице. Припреме, које се за тај свечани акт чине, големе су и сјајне. По спољашности судећи рекао би човек, да је сјајност та одблесак опште радости; али ко покуца мало пажљивије на срце тела народног, ко општа пуле народног осећања, опазиће симптоме, који ће му јасно рећи, да рецепт, што га написа саборска већина не даје медема потребама и жељама народа. Овде разумем мађарски народ а друге ја да не спомињем. У адреси, што је пештански комитат даде министарству, каже се, да је оскудица у равној дискусии и непознавање јавнога мњења криво, што су избори на садашњи угарски сабор тако испали, да им је резултат — данашња већина саборска. Кад се даље узме на ум писмо Кошутото, на које се, као што „Иштекеш“ вели, још није згодна каденција нашла; кад се узме у обзир безимено писмо краљу мађарском, многи дописи и чланци по новинама и кад се сразни и садашње мишљење саме масе; онда се лако може увидети, да она странка која је данас на сабору у већини, ван сабора је савим усамљена.

Одбор што га је сабор изабрао да спреми крунидбену диплому и краљевску заклетву таки је у почетку свога делања заузео о то околност, што садашњи цар аустријски, кад је 2. децембра 1848. царски престо заузео није уједно могао заузети и мађар. краљевски престо, јер у писму, у ком се Фердинанд V. и вел. војвода Фрањо Карло одричу права на аустријски престо, не каже се да то важи и за престо мађ. краљевине. Али је сабор тај како веде „формалности“ доскочио тиме, што је у законе уврстио три нове тачке, које ту ствар покривају.

Тако се сада започела свечаност крунисања, која ће трајати шест дана. Први дан предата је Њ. В. крунидбена диплома, а после тога су примљени у двор у сви чланови горње, а за тим доње куће. Исти дан после подне пренесена је круна и земаљске инсигније са свога места у краљевску дворану а данас т. ј. други дан око 2 часа после подне пренесене су исте инсигније у будимску цркву, у којој ће се сутра крунисање обављати. Инсигније крунисања ово су: круна св. Стевана, плашт св. Стевана и сабља, краљевски скиптар (управо буздован) и апостолски крст. Кадкад се за инсигније узимају и витешки појас, чарапе, ципеле и заставе.

Пренашање инсигнија прва је церемонија, крунисања, која се по старинском обичају врло свечано обавља. Спровод је започела једна дивизија хусарена; за њима су ишли скипажи са депутацијама горње и доње куће, млади магнати у сјајном оделу на коњима; а за њима отворен двореки екипаж (са шест коња) на коме је био ковчег с круном и земаљским инсигнијама, покривен златним њилимом. Око кола је пешке ишла мађ. телесна гарда, будимски мађистрат и гранадери. После ови ишла су још једна дворека кола, у којима бејаху чувари круне и комисари. Ковчег је остављен у црквеној сакристији запечаћен, а на свима вратима постављена је стража.

Сутра настаје сами акт крунисања.

М. — У Пешти 27. маја. Јуче је крунисан цар аустријски за краља угарског. Историчан акт овај, на који је мађарски народ увек с највећим пијететом гледао, свршен је са оном поштом, која је увек мађарске обичаје карактерисала. Ујутру око четир сата врвио је већ свет по пештанским улицама, у седам сати сваки је себи згодно место заузео, и који додије дођоше, тешко да су видели што од светковине. У полак шест сати, зором отворена је седница сабора угарског, и после, сви посланици у скупу одоше у будимску парохијалну цркву, где се свечаност јучерашња одпочела. У седам сати кренула су се њива величавства цар и царица из будимске палате. Цар на коњу, с десне стране му један барон државни, у руци мач државни, с леве владика са крстом апостолским; а царица на државним кочијама са осам упрегнутих белаца. За њима бејаху петора каруца са шест упрегнутих бе-

лаца, у свакој по три дворкиње, само на првим једна. У таквом реду кретао се господствени поход ојој парохијалној цркви, где ће царица и царицу крунисати. Пошто се неки црквени обреди сврше, буде Његово Величанство краљ од примаса миропомазан на десној мишници и између плећа, почем је најпре на еванђеље заклетву положио, да ће бранити мир и правду. Кад се вратио свом престолу, огрне му председник министарства, гроф Андраши, краљевски плашт. Затим додије у руке од примаса мач светог Стевана, који му се додије опаше, и којим он, окренувши се народу учини на три стране крст, у знак, да ће бранити цркву. Затим је Његово Величанство клекнуло пред олтаром, а примас и гроф Андраши, који заступаху палатину, метуше му круну Угарске на главу. Све ово догађало се у течају службе божје. Најпосле још примио је цар у десну руку скиптар, а у леву државну јабуку златну. Тако је исто и царица помазана и домаћом круном крунисана; круна св. Стевана метнута је Њеном Величанству само на десно раме.

По свршеној церемонији у цркви ишло се пешке у војничку цркву у Будиму, где је краљ угарски произвео неколико особа за витезе од златне мамузе. Краљица је међутим одма после крунисања вратила се натраг у двор, и одатле пређе, — пошто се преобукла, на пароброду у Пешту, где је са балкона лојдске зграде, к-ји је за тај случај дивно спремљен и искићен био, гледала како ће краљ махнути мачем на четири стране света. С десна овога балкона, где је краљица са принцом Рудолфом и принцезом Гизелом боравила, било је место справљено за посланике и заступнике свију земаља, а с лева за дворске даме. Краљица је дочекана са ускликом од народа. Међутим кренуо се спровод из гарнизонске будимске цркве, и упутио се на коњима Пешти. Бандерија за бандеријом, великаш за великашом, великодостојник за великодостојником. Ту сјајност одела, тај накит јахаћи им коња треба видети на онда судити. Све у злату и сребру; одеше златом и сребром извезене, огртачи од најлепши животињски (тигарски) кожа, па онда онс силне боје, све лепша за лепшом се мења. У овакој вреви романтички утисака, доиста није чудно ако је ко помислио да сања. Иза великаша дођоше министри, па онда носници заставе земаља круне угарске. Барон Рудић (бивши жунап бачки) носаше заставу од Србије (!). Па онда дођоше државни барони носећи инсигније државне. Бан је носио јабуку, јид х сиргае (земаљски судија) скиптар. Пред овима бејаху велике војводе дола хабсбуршког. Пред с-мим краљем ношаше државни мач један „bago regni“, (државни великаш) а крст апостолски, најмањи владика. Краљ је јахао једног белаца, а за њим следоваху црквени великодостојници, опет на коњи, у подпуном црквеном орнату, у реду два и два. Од ербских владика невидох ни једног. Народ је краљу усклицавао, а Андраши, и особито Бајст, који се такође у походу налазио, добили су „пљена.“ Кад је Његово Величанство стигло пред пештанску варошку цркву, где је трибина за заклетву подигнута, и где су околу свуда трибине за посланике земаљске спремиљене, сјаје се коња, и праћен од примаса, свију министара, од владике са апостолским крстом, и од носноца мача државног, поине се на одређено место. Том приликом преда Андраши написану заклетву примасу, и овај почео читати, краљ пак за њим са подигнутом три прета, окренут лицем к истоку — изговори значајну заклетву на устав, да ће целокупност, права и слободу Угарске бранити. За време тог свечаног акта владала је дубока тишина, и посланици обе куће гологлави и стојећи слушаше заклетву краљеву. Кад је свршио, окрене се председник министарства народу, те и сад, као и онда, кад се у цркви краљу мете круна на главу, викне у три пута: „живео краљ“, на које се народ громким ускликом одзове. Пошто је Његово Величанство опет усело свога коња, крене се сва свита крунидбеном брежуљку. Кад је поход већ близу био, краљ наједанпут из реда изађе, и устричи у трку на брежуљак, те учини мачем св. Стевана крст на четири стране света, прво на исток, па онда на запад, затим на југ и најпосле на север. То се чини у знак, да ће бранити државу од непријатеља. Снавивши се доле, врати се сав спровод опет натраг у Будим. Затим је била краљевска трпеза у палати будимској, којом приликом депутација горње и доње куће њива величавства при обеду послуживаше. Краљ је у пуном краљевском орнату дошао у дворану, само му се круна скинула за време обода. Кад год су краљ и краљица из пехара пили, сви су гости устали. После обода оду њива величавства у своје одеје. И тако се сврши церемонија крунисања. Најважнији чинови то је крунисање у цркви, заклетва пред народом и „сабљосек“ на крунидбеном брежуљку. Света је сјајасет икупљено било и са стране и из унутрашње земље, но Србаља сарамерно врло мало беше. Ако је само крунисање и свршено, свечаности још трају. Данас је пука светковина у варошкој шумици, а још три дана биће инсигније крунидбене изложене свакоме на углед.

♀ Пешта 28. маја. Имамо да јавимо тужну вест. На Савовдан премину после кратког боловања честити Србин и члан омладине Мита Косанић. По-

којинок родом из Панчева био је трговачки помоћник у једној кући овдашњег великокупца.

Путујући у трговачким пословима по Словачкој пагазио је на неку врсту прљепљиве врућице којој је после осам дана подлегao. Покојник је био један од најинтелигентнијих младићу трговаца, узор поштења и скромности, ерцем и душом Србин. Где год је ваљао приложити на општу народну цел, Косанић је одкидао од својих уста и давао је неуморно ватније прилоге. Са своје љубавности и праве ербске некрпости остаће до века у лепоме спомену својих многобројних пријатеља. Млада браћа и пријатељи спремише му леп укол. Лака му црна земља у туђини!

X. — Из Осека 23. маја. Мислиће наш свет, да Осек спава, али он неспава, него се кукавац промече и размеће, а на срамоту и себи и својима, и садашњости и будућности.

Знаете ли шта је у ствари? Прошле недеље купљаху се по Осеку подписи на три молбенице, да се сазове заступничка седница градска, у којој да се избере депутација која ће ићи на крунисање.

Ваља знати, да су међ нашим светом молбенице на немачком језику ишле. Као што свет увек лако подписује, само ако не треба плаћати, тако је и сада скупљено довољно подписа; а како и неће, кад мађарони небирају средства којима ће сврху постићи. Ииово сејање раздора међу народ почиње увек познатим оним обећањем, да неће бити порције, ако се са Мађарима сјединимо, а биће слобода дувана и све што ко зажели. Између стотина подписаних, само три Србина молбеницу подписаше, а и од ових неверујем да који зна шта хоће.

Тако подписане молбенице предаду се градском предстојнику Шмиту. Овај обрече за сутрадан скупштину; но и ако је мађаритина слаба од шећера, онет је предстојничка столица милија од очију. Шта ћемо сада, зло је поћи а горе доћи, обрело се, па да се слаже?! Та ту је телеграф, питај бана, је ли слободно скупштину држати, да се избере депутација, која ће оданост града Осека при крунисању изразити, а не вели се, је ли слободно скупштину држати, да се демонстрација изводи. Оде питање; и дође одговор, да је слободно скупштину држати, али није слободно онако шта чинити, што би повела неред и гужви дати могло.

Сазва се и главна скупштина, али не за сутрадан иза предане молбенице у петак, него у суботу. Ми мишљасмо, да не може ни бити скупштине, јер се од смањеног кроз ово седам година броја град заступништва, половина недавно захвалила, те по томе остаде активних чланова само 14. Јесте, али ти се скупине сви, на челу им Цимештар одвешник Арвај, који се на части заступничкој, још у први мах, дакле пре шест година захвалио, и нигда се више ни показао није у скупштинама. Кад се сабраше, бораху се поштењаци, да докажу онима, који су се на части захвали, те према том ни дужности које су са заступничком скопчане, неврше, да ни ни сада не припада право на место и глас.

Арвај први виндицира себи право места и гласа „ад хок“, и изјави, да неће више у скупштини долазити. Други шепрљаше, док их предстојник из неприлике неизвуче; он зазвони и рече да будет, и бист, т. ј. да сви имају право гласати.

Знам да закључак скупштински, по предходном, унапред знате, но да видите, како се већање започело.

Арвај опет рече, ко би се изашлилању депутације противио, тај је очито „илојалан“, дакле, ко молбеници несекундари безаконје чини. У овој скупштини беху само двојица од Срба заступника, али обојица непријатељске стреле противника ваљано одбијаху. Прво Аксентијевић доказа противницима на леп начин недостојну сврху, по којој им није оданост на срцу, ни демонстрација; негда подупираху крпено брат, Србин Аргировић и градски сенатор, западњак, наш Паја Коларић.

Истина, да је наша странка у мањини, али Србин боље прозире положај времена, и неће ни силом, ни страхом оруђе туђе постати. Тако и споменути двојица нестрашећи се ничега, са Коларићем ставише протест свој у записник, противу толике махинације.

Већина изабра депутацију из девет врених чланова, на челу јој градски предстојник Шмит.

У депутацији је и познати др. Стојановић; он се од неког времена ограђује, чим га ко попречно погледа, да невисе на кремичкој удци, као да му то год пребацује. Наш заступник Тајчевић, Србин, који је такође у депутацију изабран, он остаде код куће.

Треба знати, да депутација мора и поклони попети, а шта ће друго, кад Мађари траже нашу земљу, него да земље однесу; ми чврсто држимо да ће на том комадићу и остати.

Морамо напоменути, да од присуствовањих грађанских само двојица за демонстрацију гласаше, а то су оба Мађара чисте пасме, именом Грос и Фолк. Последњи је и тиме стекао заслуге, што је подише кућу.

Јуче је била скупштина у жупанији вировитичкој, опет ради депутације, али овде странка, којој су на челу Стојановић и Арвај, пропаде. Народни борци,

одвешник Мирко Хрват, поп Сркуљ католик, бележник Брош, др. Васа Атанасијевић уз громовито „живили“ у већници и са галерије, спасоше част жупаније.

После скупштине следоваше право словенско одушевљење, шта више, једна чета мала са тробојницом и „Устај, устај Србине“ одива из горњег у доњи град.

? Из Осека 24. маја. Јавно сам вам јуче брзојавним путем, како је испала јучерашња главна скупштина жупанијска, а сада ћу да кажем и што обширније о тој скупштини.

Пре свега вредно је да споменем како Мађари ревностно и ваљавог заступника имаду у овдашњем адвокату Арвају, па и Стојановићу. Оба непожалише труда, а у неколико ни трошка, па купеше пристаје за свој предлог. Шта више у очи саме скупштине иђаше од сељака до сељака овдашњи централни пристап — име му је: Kőnezöl, на претећим рукама налагаше сваком, да за предлог гласује. Може бити, да су коме другом ту мисију поверили, да би еретички успех имали него од г. Кенцла; — али доста већ, да су они збоља оваким начином просту светину у неколико за себе привукли. Тако је ствар стојала до скупштине.

Скупштину је отворио и поздравно поджучио Давидовић. Пригодом том споменуо је оставку бившег нам великог жупана незаборављена честита домољуба пл. Делиманића. Одушевљење ом са свих страна „живили“ не беше краја. А кад спомену новоименованог вел. жупана грофа Пејачевића нико ни речеце. Ни једном ни другом не треба коментара. На предлог Стојановићев, да се бившем вел. жупану пл. Делиманићу за његове заслуге јавно у записник захвалност стави, буде то и обштегласно закључено а уз то се још уједно, на предлог Хрвата, одма одашли и депутација из средње скупштинара у то име.

На то је прочитан записник последње партикуларне скупштине и скупштини саопштен предлог Стојановићев, да се од стране жупаније ове постави једна депутација на предстојеће крунисање у Пешту. Разлог тог предлога своди се понајвише на оданост и лојалност према краљу нашем. Противу предлога говораху г. Мирко Хрват, подбележник Брош и више професора ђаковачког есмништа. Нагласаше говорници сакривену тенденцију, коју имаду противници са реченим предлогом, да муниципалне поједине у Славонији оваковим онаким формама израз даду quasi за унију са Мађарском и да тиме сабор јавно — и једино верно гласило наше краљевине — као неистинита тумача народни жеља пред светом опишу. Г. Хрват немога прећутати, како се г. Стојановић сада са лојалношћу према краљу шири, а како је пре уз говорника заједно борио се против неуставних наредба, што дозго произицаху. Г. др. Атанасијевић спомену као најјаснији доказ лојалности и оданости народа нашег према краљу год. 1848. А г. Брош подупирао је ваљаво говором својим мњење Хрватово, да предмет овај и не спада на надлежност жупанијске скупштине него на сабор, јер би закључак скупштине прејудуцирао саборском. Противници се унијаху да докажу, да предлог њиов не засеца у државоправно питање, него да је то једина форма, као што рече г. Куглер, да будемо тамо као сведоци при крунисању. Док нам се наша права ни ујамче, наш државоправни одношај не реши, нисмо нужни нити смо вољни као сведоци присуствовати — одговор је г. Куглеру био. Говорници противу предлога беху са дуготрајним плескањем и „живили“ прекидани, а говорнике за предлог не хтеде обштинство ни слушати. Дебата је одвећ бурна била као што још никада небијаше. После дебате одреди се гласање. Народна странка је викала за јавно, а мађаронска за тајно гласовање. И кад нехтеде обштинство из дворане ићи, да се тајно гласује, одређен је одбор из чланова једне и друге странке, који је онда у побочнијој соби гласове појединих поименце противних скупштинара биљежио. Резултат овог гласовања поред свег шуровања од мађаронске странке бијаше: 95 гласа против предлога а 42 за предлог. Тако дакле пропаде и опет предлог Стојановићев. Како је г. Стојановић при овој скупштини са предлогом у говорном својим зло прошао, неверујем, да ће му наскоро воља доћи, опет шта мађарскога предлагати. И поред оваке диспозиције сумњам, да ће се сабор будући у Осек сазвати, премда га ми желимо што скорије.

М. М. Дебрецин 27. маја. Много се доселе са највећим одушевљењем говорило о правцу данашњега доба, о остварању опште слобода а и хтело се и ради се у данашње доба — и поред свега тога, што је врло ограничено означен правац човечанства — то ипак на врло мало случајева nailазимо — особито код нас у Угарској — којима би неусануло врло правац данашњега доба било.

Мађари, док им је ствар на одеску између очажња и ваљада назови ерече стајала, врло велике жртве приносили су на жртвеник правца данашњега доба — и по њиовом за онда раду судећи — одошеће се њиових зактевања — ливатурујући човјек смехати је могао, да они сталаш темељ хтедохе и

стом правцу уопште да утврде. — Но није нас изненадило то, кад смо после на такве поступке натрапали који противу живе свести народа иду, и који иначе очите повреде права других народности на себи носе. Замета то је велики полет од Мађари за кратко време! Из положаја очајања за остварањем племените идеје — о општој слободи — упасти у трчавај положај озлојеђења живе свести, закидања права других и ватирања правца данашњега доба, ком су они толике комплименте чинили — едали иза напрасног летења недоласи умор — ако небаш непосредно, а оно притиском каквих изненадних околности?

Није им у рачун ишло веровати, да је досадање неправедљиво понашање Мађара — а особито Деакове странке до нас и до браће Хрвата из истинскога и човјечијем карактеру сходнога уверења истичало — погледом на то, што у том случају, где уверење — бар се тако крети — у противности стоји са јасном стварношћу — није уверење, него је то под видом уверења злокоњарни умишљај људи, на основу ког се право чије тлачи. — Деаку писано писмо толико је јуче и огорчења а и страве овде задало, да га управо описати писам кадар — одма беше у више хиљада примјерак прештампано и за тренутак продано тако, да га опет изнова штампашу. — Но колико је хуке и страве задало и ова једна околност довољно показује, што се већ и овде замочело о праведним зактевањима — али Срба и Хрвата — досада о такој тугаљивој ствари говорити — и не на мало чудо свакога Србина признаше, да нашега врлога посланика г. дра. Милетића говор на земаљ. сабору — ма да је више пута у говору прекидан — напанут био — имађаше места. — Даклем писмо коштутово очисти од чести грњаву става, препокоје дођише до увиђањности.

Оће ли једом и Мађарима допасти се прави значај народности поштавати — јербо и то иде са политичком свести и врелости једнога народа.

Данас т. ј. 29. маја беше сједница варошке општине, у којој је градоначелник прочитао гр. Сапарије путем телеграма послани позив на крунисање. После читања изстаде по сахата трпјућа тишина — и градоначелник кидећи значајни узрок тишине — молио је поједине, да се прше посланства од стране вароши на крунисање — те тако једва се њих четворо примише и још ако се и те четирице обећање не испуни због тишине других! Какав је изглед, одавде ће и дилетаната мало бити на крунисању.

УЈЕДИЊЕНОЈ ОМЛАДИНИ СРБСКОЈ.

Темељ на коме се уједињена омладина ербска основала, то је сама мисао уједињене омладине; а организација њена то је тек начин како да се та мисао оствари. Кад би дакле темељ мењали, морали би променути и мисао, а то нежели зацело ниједан члан омладине, јер је мисао та свата и треба да је вечна: — мисао уједињења целог ербства, мисао слобода, снаге и будућности ербске. Ту дакле неможе бити речи о непрактичности те мисли, ми тај темељ не смемо мењати. Уједињена омладина ваља и одсад да је „цело млади народ ербски“, да јој је и одсад и увек задатак „да буди народни живот“, да „усправља себе саму.“ Што се тиче пак организације, самог средства којим да се постављена цел постигне, ту нам је свима — целој омладини дужност у ту сврху постарати се за што лакши и zgodнији начин. Ми се дакле неслажемо са „Зором“, да се основ уједињене омладине мења, него само организација.

Ко узме преда се одлуке прве омладинске скупштине, видеће, какве огромне задатке постави себи омладина, — али баш зато, што су многострани и велики ти задатци, није могла мислити скупштина, да ће их омладина моћи све, ил' већ део, већ за прву годину извршити — томе тешко да је и један цео нараштај дорастао. Но мета нам је стављена у оним одлукама, и мало по мало, ал' сигурно развија се и продира она идеја, што је сакупила целокупну омладину на први њен састанак у Нови Сад. Ово ако се засад и неможе све у резултатима својима руком уватити, али ће с временом на видик изаћи. Благодетне последице „сеља“, што их заведе „Преодница“ у Пешти, ако се и не могу засад у целом народу опазити, опет ми се знатан утицај на наш друштвени живот овде већ сада осећа. Од омладине неможе се засад много очекивати, кад је радња њена још на саме ђаке скоро ограничена; тек ове године почеше се у смислу омладински закључака кругови ђачки друштва ширити и на осталу омладину као и пр. у „Преодници.“ И у Тителу се основала дружина на широком основу. Бади по положају свом доста, па и сувише чине, особито кад се узме у обзир да преко целе скоро године не живе у народу, него највише у туђинству. Бади сами немогу и „заједницу“ пушити и популарне књиге писати, села приређивати и беседе давати, политику и друштвен наш живот пратити — а уз све то још и себе изображавати. Тек онда кад мисао уједињене омладине свуда продре, све слојеве народа својим духом заданс — моћиће се све захтевати што је скупштина одлучила.

Платонова штампарија у Новом Саду 1867.